

08.01.2020

Батаєва Є.

Зміни в українській науці та вищій освіті: підсумки за 2019 рік

Активна політика Міністерства освіти та науки України спрямована саме на якісні зміни у науковій діяльності вітчизняних вчених. Застарілий підхід у науковій та публікаційній культурі, що був історично сформований в Україні, поступово закінчує своє існування. На його місце приходить розуміння та впровадження міжнародних стандартів на теренах нашої держави ([Національна академія медичних наук України](#)).

З 2016 року почався активний рух до імплементації світових стандартів у публікаційну діяльність українських вчених. Нещодавні зміни, що були внесені в наказ «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» від 08 жовтня 2019 р., свідчать про незмінну політику Міністерства освіти і науки України в цьому питанні. На сьогодні наукова публікація у виданні, віднесеному до першого і другого [квартилів](#) (Q1 і Q2) наукометричних баз даних Scopus та [Web of Science](#) відповідно до класифікації Scimago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, прирівнюється до трьох публікацій з Переліку наукових фахових видань України, а у виданні, віднесеному до третього квартиля (Q3) – до двох публікацій.

Це не єдиний нормативний документ, що спрямовує діяльність українських вчених у напрямок стандартів та якості функціонування науки у міжнародній спільноті. Такі зміни підштовхують науковців до правильної конфігурації здійснення їхньої дослідницької діяльності, а саме: замість спрямування своїх сил на роботу, яка не буде високо визнана світовою спільнотою, варто більш комплексно підійти до питання та підготувати дослідження, яке відповідатиме вимогам журналів, які індексуються в Scopus або Web of Science.

Стратегія виходу української науки на міжнародний рівень

У свою чергу, наукові праці, що були опубліковані у виданнях, які відповідатимуть критеріям журналів, які входять у міжнародні бази даних, написані з урахуванням усіх стандартів оформлення, структурування та перекладу, будуть активно вивчатися та [цитуватися](#) міжнародними вченими. Такі роботи обов'язково призведуть до підвищення рівня розвитку науки країни. А визнання України в міжнародному дослідницькому товаристві принесе активну та плідну співпрацю з представниками інших держав, та забезпечить в майбутньому активний розвиток і фінансування наукової діяльності в країні, активізує присудження вченим міжнародних звань і нагород за їхню діяльність.

Задля формування стимулу до створення високоякісних наукових досліджень у світі існує необ'ємний перелік варіантів фінансової підтримки вчених для реалізації їхнього потенціалу та сприянні розумового піднесення суспільства. Цей перелік починається з додаткового фінансування,

надбавок, [грантів](#) та закінчується міжнародними преміями і винагородами, що є відомими у всьому світі.

На жаль, в Україні цей механізм працює не так досконало, а необхідність у збільшенні фінансування діяльності наукових діячів зростає з кожним днем.

Варіанти вирішення проблеми фінансування

- Створення додаткових та прозорих джерел фінансування науки в Україні;

- Скорочення кількості установ та наукових працівників, в яких недостатньо високий рівень освіченості.

Обидва варіанти знайшли своє відображення в активній дискусії, що відбувається в Міністерстві освіти та науки України, відповідно до якої на сьогодні вже існує два нормативних документи в цьому напрямленні.

Згідно з правилами оцінювання діяльності закладів вищої освіти, а також Постанови «Про затвердження Порядку та критеріїв надання ЗВО статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу», публікаційна діяльність відіграватиме важливу роль в розрахунку загального інтегрального показника діяльності закладів вищої освіти. У майбутньому планується розширення його впливу, що відобразатиметься не лише в наданні або позбавленні статусу національного, а може спричинити закриття та реструктуризацію ряду ЗВО, які не відповідатимуть встановленим нормативним критеріям різних сегментів їхнього функціонування. Одними з таких показників є публікації в журналах, які індексуються в Scopus та Web of Science.

Чинники розвитку науки та наукометрії

Ця ініціатива радикальної політики щодо функціонування закладів вищої освіти ще не була затверджена, але може призвести до покращення стандартів вищої освіти в Україні та загального показника діяльності науковців у майбутньому. Створення якісних умов надання освіти, підвищення фінансування цієї галузі та впровадження міжнародних стандартів у цю сферу є важливим етапом майбутнього розвитку науки в нашій державі.

Потрібно звернути увагу на збільшення фінансування наукових досліджень в Україні. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України з 2019 року був створений [Національний фонд досліджень](#), що вже з цього року має розпочати грантову підтримку наукових експериментів та розробок. Створення дієвого механізму конкурсного фінансування науки, що має досягти 40% від загального обсягу бюджетних відрахувань у цій сфері, є однією з ключових рекомендацій ЄС, що були надані за результатами незалежного зовнішнього аудиту науково-інноваційної системи України.

Це є одним із перших і важливих кроків України на шляху до впровадження світових тенденцій та забезпечення сталого розвитку науки. Наразі робота фонду ще не має значного відображення на загальних умовах діяльності українських наукових діячів, проте з 2020 року планується значне поповнення ресурсів Фонду за рахунок Державного бюджету, а відповідно й

більш активної його політики до створення додаткового механізму у фінансуванні наукових досліджень та розробок в Україні.

Підсумовуючи, можна прослідкувати значну кількість змін, що вже впроваджені в Україні задля покращення загального стану та подальшого розвитку науки. На мою думку, такі інструменти поки що знаходяться на стадіях зародження та розвитку, потребують значного покращення та модифікації для дієвого функціонування на теренах держави.